

ท้าวแม่กุ: จากเมืองนาย ก้าวสู่บัลลังก์ และชีวิตหลังความตาย

Thaomaeku: From Mongnai, Stepping to the Throne and Life after Death

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง วรณทอง¹, พระครูปลัดอุคมวัฒน์, ดร.², อาจารย์ดาวเหนือ บุตรสีทา³
Assistant Professor Dr.Phadung Wannatong, Phrakhruplad Udomwat, Dr. .Daonue Budsita
Department of Sociology and Anthropology Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: phadung2520@gmail.com

บทคัดย่อ

ท้าวแม่กุ เป็นใคร มาจากไหน และมีความสำคัญอย่างไร ทำไมได้มาเป็นกษัตริย์ครองล้านนา และชีวิตหลังความตาย ประเด็นเหล่านี้ทำให้ผู้เขียน อยากทราบคำตอบ จึงศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา และสอบถามจากผู้รู้ แต่เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับท้าวแม่กุ มีปรากฏน้อยมาก ดังนั้น ผู้เขียนจึงตัดสินใจเดินทางเพื่อไปเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ ณ เมืองนาย และได้ข้อมูลเบื้องต้น สรุปให้เห็นภาพรวมของเมืองนายสั้นๆ ดังนี้ เมืองนาย ปัจจุบัน ตั้งอยู่ในเขตรัฐฉานใต้ ตัวเมืองล้อมรอบด้วยภูเขา มีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน 2 สาย คือแม่น้ำเต็ง และแม่น้ำคาง เมืองนาย เป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา มีวัดมากมายราว 120 วัดกระจายอยู่ทั่วแทบทุกหมู่บ้านตำบล เหลียวมองไปทางใดจะเห็นพระธาตุเจดีย์ทองเรืองรองแวววาว และพระเจดีย์ที่ทำด้วยสีขาว ตั้งตระหง่านอยู่ทั้งบนดอยและในตัวเมือง ผู้คนในเมืองนายส่วนใหญ่เป็นชาวไตโหลง หรือ ไทใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท ตอนเช้าตรู่ในตัวเมืองอันเป็นถิ่นเจริญ จะเห็นพระภิกษุ-สามเณร ออกบิณฑบาตโปรดสาธุชนเป็นแถวๆ โดยจะมีเจ้าสง่า หรือสามเณร รูปหนึ่งถือกังสดาล ใบเล็กๆ ติเป็นระยะๆ นำหน้าคณะประชาชนมีวิถีชีวิต สงบร่มเย็นเห็นแล้วชื่นใจ ทำให้ผู้เขียนขนานนามเมืองแห่งนี้ว่า “อัญมณีแห่งหุบเขา” ส่วนเรื่องท้าวแม่กุ โปรดติดตามอ่านเนื้อหาในเรื่อง

คำสำคัญ: ท้าวแม่กุ, เมืองนาย, บัลลังก์, ชีวิตหลังความตาย

Abstract

Who is Thao-maeku, where did she come from, and what is their significance? Why did he come to be the king of Lanna? And life after death these issues make the author want to know the answer Therefore study and research

¹ หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

information from books, textbooks and inquire from knowledgeable people. But because information about Thao Maeku There is very few, so the author decided to travel to collect spatial data. At Mongnai and got preliminary information a brief overview of Mongnai is as follows: Mongnai is currently located in Southern Shan State. The city is surrounded by mountains. There are two major rivers flowing through, the Teng River and the Kong River. Mongnai is a city of Buddhism. There are about 1 20 temples scattered throughout almost every sub-district village. Wherever you turn your head, you will see the golden pagoda glistening. And pagodas painted in white towering on both the mountain and the city Most of the people in Mongnai are Tai Long or Tai Yai people who respect Theravada Buddhism. Early morning in the prosperous city will see monks - novices give alms to the congregation in rows there will be a Chao Sang or a novice holding a small kangsadan, beating it periodically in front of the group. People have a way of life. Calm, calm, happy to see Make the author dubbed this city. **"Jewel of the Valley"** as for Thao Maeku Please follow and read the contents of the story.

Keywords: Thao-maeku, Mongnai, Throne, Life after death

บทนำ

เมืองนาย ตั้งอยู่ในรัฐฉานใต้ สหภาพเมียนมาร์ เคยเป็นนครรัฐหนึ่ง 1 ใน 9 ของยุคอาณาจักรไตมาว ซึ่งชาวไตได้สร้างอาณาจักรเป็นปีกแผ่นขึ้นมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 956 เรียกว่าสหรัฐไตมาว มีทั้งหมด 9 รัฐ ชาวไตเรียก “เมืองไตเก้าฮายหอ” นครรัฐเมืองนายมีศักดิ์เป็นหนึ่งในเก้าฮายหอ นั้น ในยุคนั้นเมืองนายมีเมืองขึ้นทั้งสิ้น 37 เมือง อีกทั้งยังเป็นเมืองเดียวที่มีการชกธงชาติอังกฤษขึ้นสู่ยอดเสาที่หอของเจ้าฟ้าขุนจี ซึ่งเป็นธงยูเนียนแจ็ก (ธงชาติอังกฤษ) ผืนแรกที่ถูกชักขึ้นในวังของเจ้าฟ้าไตในอาณาจักรไตตลอดกาล เมื่อครั้งที่อังกฤษยึดครองพม่า โดยที่ไม่ใช่สถานที่ราชการของอังกฤษ ไม่มีเมืองไหนได้รับเกียรติให้ชกธงชาติอังกฤษเช่นนี้เลย ปัจจุบันคงเหลือแต่สภาพของเสาธงที่ชาวเมืองช่วยกันรักษาไว้

ภาพที่ 1 (เสารงยูเนียนแจ็ค (ธงชาติอังกฤษ))

(ภาพ: หม่องคุง มิงคลาบา, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

นอกจากนี้ ยังเป็นเมืองแห่งตำนานนางสิบสอง ที่มีเรื่องเล่าสืบต่อๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีสถานที่ต่างๆ ปรากฏตามเนื้อเรื่องในตำนานอย่างสอดคล้องต่องัน เป็นเมืองที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดแห่งหนึ่งในรัฐฉานใต้ โดยเคยมีวัดถึง 120 วัด ปัจจุบันเหลือเพียงยี่สิบกว่าวัด แต่ก็ถือว่าหนาแน่นมากเมื่อเทียบกับขนาดของชุมชน เมืองนายในปัจจุบัน ถือเป็นเวียงแห่งที่สาม เคยมีเวียงเก่ามาก่อนหน้านั้นสองเวียง ซึ่งอยู่ทางด้านเหนือของเวียงปัจจุบัน ประกอบด้วย

1. เวียงน้ำปู

น่าจะเป็นเวียงแรกตั้งแต่สมัยที่เป็นชายหอกของอาณาจักรไตมาว คะเน อายุราว 1,000 กว่าปี อยู่ห่างไปทางด้านเหนือ ประมาณ 14 กิโลเมตร ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านนาข่าน ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านหนองหญ้าไซ ปัจจุบันคงเหลือแต่สภาพโบราณสถานเก่าแก่เป็นเขตคันดิน คูเมือง เป็นต้น

2. เวียงม่าน

อยู่ทางด้านใต้บ้านฮายเกอ ห่างจากเวียงเมืองนายในปัจจุบันไปทางด้านเหนือประมาณ 4 กิโลเมตร ยังคงหลงเหลือสภาพโบราณสถานของเมืองให้เห็นอยู่

3. เวียงเมืองนายในปัจจุบัน

เมืองนาย หรือ เมืองหน่าย (ไทใหญ่: မိုင်းဆိုး; พม่า: မိုးခုံ) ตั้งอยู่ที่ละติจูด 20 องศา 30 ลิปดาเหนือ ลองจิจูด 97 องศา 52 ลิปดาตะวันออก อยู่ในพื้นที่รัฐฉานใต้ ฝั่งตะวันตกแม่น้ำสาละวิน ใกล้กับจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในอดีตเคยเป็นเมืองลูกของเชียงใหม่สมัยพญามังราย และอดีตเมืองหลวงของรัฐฉาน ได้ก่อตั้งมาก่อน ค.ศ. 441 นั้นแสดงว่าสร้างมาแล้วเป็นเวลา หลายร้อยปี พระมุนีตะ เจ้าอาวาสวัดหลอยเจ้ ท่านเล่าว่าเคยนำก้อนอิฐไปเทียบกับโบราณสถานของกรุงศรีอยุธยา เมื่อคราวไปเยี่ยมกรุงเก่า ท่านบอกว่ามีอายุเท่ากัน (อยุธยาอายุ 417 ปี เช่นกัน) Sai Myo Mongnai. (2566, 4 กุมภาพันธ์). นักเขียนอิสระ (บทสัมภาษณ์).

เมืองนายมีเจ้าฟ้าปกครองหลายองค์ ที่มีชื่อเสียงเช่น ขุนจี่ คว่ากฮ้ายหลู่ เจ้าแป๊ะ อีกทั้งยังมีประวัติศาสตร์การต่อสู้กับพม่าอย่างเข้มข้นเช่นเดียวกันก็มีประวัติศาสตร์การสู้รบกับชาวไตด้วยตนเอง โดยเฉพาะเมืองหมอกใหม่ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ลงไปประมาณ 30 กิโลเมตร เมืองนายเป็นเมืองที่น่าอยู่ อากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี ระบบนิเวศอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ทำการเกษตรกว้างใหญ่ไพศาลจนสุดลูกหูลูกตา น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ แม่น้ำลำคลองใสสะอาด ผู้คนกินอยู่อย่างเรียบง่ายพอเพียง ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น เมืองนายมีสถานที่สำคัญมากมาย เหมาะแก่การเป็นเมืองท่องเที่ยว ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไต ผสมผสานอยู่กับพี่น้องละว้า ปะโอ กาลายาง และชาวจีน มีชาวเขาเผ่าอื่นปะปนอยู่เล็กน้อย เช่น ชาวลีซู เป็นต้น เมืองนาย มีเนื้อที่ 2,716,76 ตารางไมล์ เคยมีนามยศเมืองว่า “กำโปจา” ตั้งอยู่ระหว่างเส้น แวง 20 30 และ 21 เหนือ กับ 97 30 และ 98 45 ตะวันออกรัฐเมืองนายติดกับถ้ำย้า เมืองหนอง ทางทิศเหนือ ติดกับรัฐเชียงตุงทางตะวันออก ส่วนทางตะวันตกติดกับเมืองปอน เมืองจิต ทิศใต้ติดกับรัฐเมืองหมอกใหม่ กับเมืองป่น เจ้าฟ้าปรากฏนามองค์แรกคือ เมื่อ พ.ศ.1766 เมืองนายขึ้นกับอาณาจักร ขุนสามโหลงฟ้า และเข้าสู่เมืองออกของพม่าไม่น้อยกว่าปี พ.ศ. 1099 (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2503: 336-338)

เมืองนาย ห่างจากหลายแหลม (ดอยแหลม) ทางแยกไปเมืองแสนหวี เมืองสี่ป้อ ประมาณ 46 ไมล์ ก่อนถึงมีประตู เมืองทาสีขาว ภายในเมืองมีวัดเจติยสังขลัซซัซซันอย่างงดงามบ้านเรือนค้ำคั่ง ตัวเวียงล้อมรอบไปด้วยภูเขา มีลักษณะคล้ายกันกระหะ ลำธารไหลจากเขาลงมายังทุ่งนาและหมู่บ้าน ทางทิศตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือเป็นทิวเขาหนาแน่นมีป่าไม้สัก แถบริมแม่น้ำเต็งและแม่น้ำคง รัฐเมืองนายเวลานี้ประกอบไปด้วยเมืองใหญ่ คือ เมืองเชียงตอง (ไต เรียก เจงตอง หรือเชียงทอง) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดลำแม่น้ำเต็ง กับเมืองเชียงคำ ติดกับแม่น้ำปาง (แม่น้ำปางบรรจบแม่น้ำคง) เพียงเล็กน้อย คำว่า เจงตอง หรือเชียงทอง นามเชียงทอง มาจากพระพุทธรูปปิดทองหน้าผาเมืองนี้ เรียกอิงตัวง ภายหลังเรียกเป็นชื่อ เมืองเจงตอง คำว่า “เจง” ตรงกับ “เชียง” ในเชียงตุง (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2503: 336-338)

ภาพที่ 2 (ป้ายบอกทางเข้าเมืองเชียงทอง หรือแก้งตอง)
(ภาพ: หม่องดุง มิงคลาบา, 3 กุมภาพันธ์ 2566)

ภาพที่ 3 (วิมมุมสูงเมืองนาย ถ่ายจากดอยช้าง)
(ภาพ: หม่องดุง มิงคลาบา, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

ภาพที่ 4 (ดอยช้าง ถ่ายจากด้านล่าง)

ภาพที่ 5 (หมู่เจดีย์กลางเวียงเมืองนายน)

(ภาพ: หม่องดุง มิงคลาบา, 4 กุมภาพันธ์ 2566) (ภาพ: หม่องดุง มิงคลาบา, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช มหาราชแห่งล้านช้าง กับท้าวแม่กุ เกี่ยวข้องอะไร เห็นควรนำมากล่าวไว้ใน ที่นี่ โดยสังเขป

สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช มีพระนามเดิมว่า “เจ้าเชษฐวังโส” ในสมัยเยาว์วัยของพระองค์นั้น มีจิตใจใฝ่การศึกษาเล่าเรียน ฉลาดหลักแหลม และมีจิตใจเอื้ออารี พระบิดาทรงพระนามว่า “พระเจ้าโพธิสาร” (ครองราชย์ใน พ.ศ. 2063-2090) ซึ่งเป็นเชื้อสายของกษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ เพราะพระราชบิดาของพระองค์นั้นเป็นลูกของ “พญาเกสเชษฐราช” เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ซึ่งพญาเกสเชษฐราชได้ส่งพระเจ้าโพธิสารไปปกครองนครศรีสัตนาคนหุตเชียงทอง (หลวงพระบาง) (มหาสิลา วีระวงส์, 2535)

ในวัยเยาว์ เจ้าฟ้าเชษฐวังโส ได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดีจากพระราชบิดาและพระราชมารดาตลอดทั้งการศึกษาเล่าเรียน พระองค์ทรงมีจิตใจใฝ่ในการศึกษาเล่าเรียน ฉลาดหลักแหลม มีจิตใจเอื้ออารี (เจริญ ต้นมหาพราน, 2553) และมีจิตใจเอื้ออารีในพระพุทธศาสนา ตามแบบอย่างของพระเจ้าโพธิสารราช พระราชบิดาหลังจากสมเด็จพระเมืองเกษเกล้า เจ้าแผ่นดินเชียงใหม่ (ล้านนา) เสด็จสวรรคต ในเวลานั้นข้าราชการในเมืองเชียงใหม่ เกิดแตกแยกความคิดเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งต้องการจะไปเชิญเจ้าฟ้าเชษฐวังโสมาครองเมืองเชียงใหม่ แต่เจ้าชายเชษฐวังโสทรงปฏิเสธ อีกฝ่ายหนึ่งได้ประชุมกันและมีความเห็นพ้องกันว่า สมควรไปกราบทูลขอเจ้าเชษฐวังโส โอรสแห่งเมืองเชียงทอง (ล้านช้าง) ที่ประสูติแต่เจ้าหญิงยอศาคทิพย์ พระธิดาของพระเมืองเกษเกล้า มาสืบราชสมบัติแห่งเมืองเชียงใหม่ จึงได้พากันไปเฝ้าพระยาโพธิสาร ที่เมืองเชียงทอง นำความทั้งหมดขึ้นกราบทูล พระเจ้าโพธิสารหาได้ขัดข้องแต่ประการใด จึงได้โปรดให้ตกแต่งจัดขบวนแห่เจ้าเชษฐวังโสไปยังเมืองเชียงใหม่ ซึ่งขณะนั้นยังทรงพระเยาว์ มีพระชนมายุ 14 ชันษาเท่านั้น หลังจากเจ้าไชยเชษฐวังโสเสด็จถึงกรุงล้านนา บรรดาเสนาอำมาตย์พร้อมใจกันราชาภิเษกเจ้าเชษฐวังโส แล้วถวายพระนามว่า “พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช” ขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินของล้านนา เพื่อเป็นสิริมงคลในการเสวยราชสมบัติของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชนั้น เสนาอำมาตย์จึงได้ไปอัญเชิญพระมหามณเฑียรต้นปฏิมากรแก้วมรกต ที่ประดิษฐานอยู่ที่เมืองลำปาง มาประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงใหม่ หลังพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินของล้านนาได้ไม่นาน ได้มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น อันนำไปสู่ความวุ่นวายภายในราชสำนักกล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2093 พระเจ้าโพธิสารราช พระเจ้าแผ่นดินแห่งล้านช้าง ได้เสด็จไปคล้องช้างป่าที่

สนามห้วยยอด หัวเวียง ช้างพระที่นั่งทานกำลังช้างเถื่อนไม่ได้ ก็ล้มลงทับพระวรกาย หลังจากนั้น 7 วัน พระเจ้าโพธิสารราชก็สวรรคต

เมื่อพระเจ้าโพธิสารราชสวรรคต บรรดาขุนนางข้าราชการในเมืองเชียงใหม่ แยกแยกกันเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งยกท้าวท่าเรือเป็นเจ้านครเชียงใหม่ ครองอาณาเขตตั้งแต่เมืองเชียงใหม่ลงไปถึงเมืองเชียงคาน ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งยกท้าววรวงศ์เป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ ครองอาณาเขตตั้งแต่เวียงจันทน์ลงไปจนถึงเมืองสีทันดร และทั้งสองฝ่ายก็เตรียมที่จะทำสงครามต่อกัน แต่ยังมีอำมาตย์อีกจำนวนหนึ่งเห็นว่าบ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย จึงได้ไปอัญเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชมาเมืองเชียงใหม่ พระไชยเชษฐาได้หารือกับเสนาอำมาตย์ว่า จะไปทำการถวายพระเพลิงพระสรีระศพ พระราชบิดาที่เมืองเชียงใหม่ ส่วนภาระบ้านเมืองของเชียงใหม่ได้มอบให้พระยาอภัยราช ผู้เป็นลุงให้เป็นผู้รักษาราชการชั่วคราว ในการเสด็จเมืองเชียงใหม่ พระองค์ได้อัญเชิญพระแก้วมรกต ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่วัดบุปผาราม (วัดสวนดอก) พระพุทธสิหิงส์ พระบุษยรัตน์ พระแซกคำ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์กลับไปด้วย (เจริญ ตันมหาพารณ, 2553)

ขณะนั้นได้เกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้น กล่าวคือ เมืองปากห้วยหลวง (อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย) ซึ่งเป็นเมืองลูกหลวง มีพระยาเวียงแสนมะโรง มารดาพระล้านช้าง และกวนด้ามฟ้า เป็นหัวหน้า เมื่อทราบข่าวการสวรรคตของพระเจ้าโพธิสารราช จึงคิดกบฏแข็งข้อ พระไชยเชษฐาธิราช ทราบดังนั้น จึงได้แต่งตั้งให้พระยาศรีสุธรรมไตรโลก ยกทัพไปปราบปรามกองทหารของเมืองปากห้วยหลวงและสามารถปราบกบฏได้ เมื่อพระองค์จัดการบ้านเมืองให้สงบแล้ว จึงได้จัดพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระราชบิดา เมื่อพระราชทานเพลิงพระบรมศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว บรรดาเสนาอำมาตย์ราชมนตรี และพระสงฆ์ทั้งหลาย ได้อภิเษกพระไชยเชษฐาธิราชขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินปกครองนครเชียงใหม่ ถวายพระนามว่า “พระอภัยภูธรบวรไชยเชษฐาภูวนาถาธิปัตศรีสัตนาคนหุต” เพราะเหตุที่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน 2 พระนครในเวลาเดียวกัน คือ นครเชียงใหม่ (กรุงล้านนา) และนครเชียงใหม่ (กรุงล้านช้าง) ปี พ.ศ. 2094 (จุลศักราช 913) พระไชยเชษฐาธิราช ได้แจ้งไปยังนครเชียงใหม่ว่าพระองค์ไม่อาจกลับคืนไปครองเมืองเชียงใหม่ได้ ขอมอบให้พระนางเจ้าจิริระประภาเป็นผู้ดูแลแทน ฝ่ายเสนาอำมาตย์เมืองเชียงใหม่ ไม่อยากอยู่เป็นเมืองขึ้นแก่ล้านช้าง เกิดวิวาทแก่งแย่งกันเป็นใหญ่ จนเกิดเป็นศึกกลางเมือง พระไชยเชษฐาธิราช จึงมีพระราชโองการสั่งให้พระยาเมืองแพร์กับพระยานคร และพระยาหัวเวียง ยกกำลังขึ้นไปปราบปราม จนเหตุการณ์สงบเรียบร้อย ปี พ.ศ. 2096 (จุลศักราช 915) เสนามนตรีเมืองเชียงใหม่ ได้พร้อมกันไปอัญเชิญพระเมกุฎี ผู้เป็นเชื้อสายพระเจ้าเม็งราย ซึ่งยังทรงผนวชอยู่ให้ลาผนวช แล้วอภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระเมกุฎี ยังมีความเกรงกลัวพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จึงแต่ทูตนำเครื่องบรรณาการไปยังกรุงหงสาวดี (ตรงกับรัชกาลของพระเจ้าบุเรงนอง) ขอเป็นเมืองออกของพม่า พระไชยเชษฐาธิราชทรงทราบว่าพระเมกุฎีแย่งชิงราชสมบัติเมืองเชียงใหม่ และนำเมืองเชียงใหม่ไปขึ้นต่อพม่า จึงได้ยกพลโยธาขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ โดยยกกองทัพไปทางเมืองเชียงแสน ให้พระยาเกียรติเป็นทัพหน้า ตีเอาเมืองเชียงแสนได้ ฝ่ายพระเมกุฎี ทราบข่าวว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชยกกองทัพตีเชียงใหม่ ได้แต่งม้าเร็วนำสาส์นไปแจ้งแก่ทางกรุงหงสาวดี ให้ส่งกำลังทหารมาช่วย ทัพพม่าได้ยกกองทัพมาทันป้องกันเมืองเชียงใหม่ ก่อนที่ทัพพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจะมาถึง แม้ทัพพม่าได้มีสาส์นถึงพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชว่า “กรุงล้านนานครเชียงใหม่เป็นเมืองออกของพม่า ขอให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชยกกองทัพกลับไปเสีย” เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ พระเจ้า

ไชยเชษฐาธิราชจึงได้ถอยทัพมาตั้งอยู่ที่เมืองเชียงของ แล้วแต่งสาส์นตอบพม่าไปว่า “กรุงล้านนานครเชียงใหม่ นั้น เป็นสิทธิอันชอบธรรมของข้าพเจ้า ด้วยพระราชมารดาของข้าพเจ้าเป็นพระราชธิดาของพระเมืองเกษเกล้า กษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ เมื่อพระองค์ สวรรคตแล้ว พวกเสนาอำมาตย์ได้อัญเชิญข้าพเจ้าขึ้นเสวยราชสมบัติครองนครเชียงใหม่ ตามราชประเพณีต่อมา” ฝ่ายพม่าเมื่อได้รับราชสาส์นแล้ว ได้มีสาส์นอัญเชิญให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชกลับไปครองนครล้านนาเชียงใหม่อีก แต่พระองค์ไม่เสด็จเข้าไปด้วยเกรงว่าจะเป็นอุปายของพม่า เนื่องจากมีพม่าอยู่ในนครนั้นจำนวนมาก จึงได้ยกทัพกลับกรุงล้านช้าง พม่าได้แต่งตั้งให้พระเมกุฎีครองนครเชียงใหม่ ทรงพระนามว่า “พระเจ้าเมกุฎีสุทธิวงศ์” (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2547)

พระเมกุฎี ที่ปรากฏในพงศาวดาร และจารึกต่างๆ เพื่อยืนยันความมีตัวตน มิใช่เป็นเพียงตำนานเล่าขาน

พระเมกุฎีสุทธิวงศ์ มีพระนามเดิมว่า ท้าวแม่กุ (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2538: 91) พระราชประวัติในช่วงต้นแทบไม่ปรากฏเลย ทราบแต่เพียงว่าแต่เดิมเป็นเจ้านายจากเมืองนาย (สุนทร ชุตินทรานนท์, 2554: 289) ในหัวเมืองเงี้ยวซึ่งมีเชื้อสายราชวงศ์มังรายไม่ปรากฏพระนามพระราชชนก ทราบแต่เพียงว่าพระราชชนกนั้นสืบเชื้อสายมาจากขุนเครือ ซึ่งเป็นพระราชโอรสในพญามังรายที่ไปครองเมืองนาย อันเป็นดินแดนที่มีชาวไทใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนพม่าเรียกว่า ยูนบะหยีน (กษัตริย์ของชาวโยน) พระสัง หรือ พระसार แต่ภายหลังขุนเครือทรงพยายามที่จะชิงราชบัลลังก์ของพญาไชยสงครามพระเชษฐาแต่ไม่สำเร็จ และถูกเจ้าน้ำท่วมสังหารในเวลาต่อมา (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2538: 45) (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 148) บางแห่งก็ว่ายึดสำเร็จ แต่ภายหลังถูกจับได้ จึงถูกขังไว้จนถึงแก่กรรม (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 237-238) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเมืองนายจะมีเจ้านายเป็นเครือญาติกับกษัตริย์ล้านนา (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2552: 18) ทว่าเมืองนายคุกคามเมืองเชียงใหม่ในบางโอกาส บางครั้งก็ตกเป็นประเทศราชของล้านนาในช่วงเวลาที่ล้านนารุ่งเรือง (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 237-238)

ส่วนพระราชชนนีของพระเมกุฎีสุทธิวงศ์ก็ไม่ปรากฏพระนามเช่นกัน แต่พระราชชนนียังมีพระชนม์ชีพอยู่จนกระทั่งพระเมกุฎีสุทธิวงศ์เสวยราชย์ครองล้านนา ปรากฏพระนามในจารึกวัดพระธาตุศรีจอมทองว่า “พระอัครราชมาดา พระมหาเทวีเจ้า” (กรมศิลปากร, 2550) รศ.ดร.สุนทร ชุตินทรานนท์ ได้สันนิษฐานว่าพระราชชนนีของพระองค์คือพระนางวิสุทธิเทวี ที่ครองเมืองเชียงใหม่ต่อจากพระเมกุฎีสุทธิวงศ์ หลังถูกพระเจ้าบุเรงนองยึดครอง โดยให้เหตุผลว่าเป็นหลักประกันเพื่อมิให้เจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่คิดแข็งเมืองต่อพม่า (สุนทร ชุตินทรานนท์, 2554: 294) เพราะฝ่ายพม่าได้ยกไพร่พลและขุนนางรามัญไปอยู่ในเมืองเชียงใหม่เสียด้วย ปรากฏในพงศาวดารโยนก ความว่า

“...แล้วตั้งราชเทวีอันเป็นเชื้อสายเจ้าเชียงใหม่แต่ก่อน ทรงนามพระวิสุทธิเทวี ขึ้นเป็นราชินีครองเมืองนครเชียงใหม่สืบไป ให้ขุนนางรามัญอยู่เป็นข้าหลวงกำกับเมือง...”

ใน พระราชพงศาวดารพม่า ระบุว่า พระเมกุฎีสุทธิวงศ์ หรือพระसारเป็นพระราชโอรสของพญาขยัน และเป็นพระราชนัดดาสอนะยัต (พญาอดเชียงราย) ซึ่งพญาขยันเสวยราชย์ก่อนพระอนุชาเมืองอี (พระเมืองแก้ว) (นายต่อ (แปล), 2019: 1129) พระเมกุฎีสุทธิวงศ์เป็นพระราชโอรสของพระเมืองแก้วกับพระนางวิสุทธิ

เทวี และพระนางวิสุทธีเทวีเป็นเจ้าหญิงไทใหญ่จากเมืองนาย (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2560) และเป็นพระเจ้าเชียงใหม่ผู้สืบเชื้อสายมาจากพญามังราย กษัตริย์นครล้านนา ลำดับที่ 16 ภายหลังจากอาณาจักรล้านนาได้พ่ายแพ้แก่พม่าในรัชสมัยพระเจ้าบุเรงนอง พระเมกุสิทิวังค์จึงถูกนำไปเป็นองค์ประกันในพม่าก่อนพิราลัยที่นั่นด้วยโรคบิด

ก่อนหน้านี้อาณาจักรล้านนามีความสัมพันธ์อันดีกับอาณาจักรล้านช้างและกลายเป็นรัฐเครือญาติกันผ่านการอภิเษกสมรสระหว่างนางยอดคำพระราชธิดาในพระเมืองเกษเกล้า กับพระยาโพธิสารราช พระเจ้าล้านช้าง มีพระราชโอรสด้วยกันพระองค์หนึ่งคือเจ้าเชษฐวงษ์ ซึ่งต่อมาได้เป็นพระอุปโยวราช (ประชากรจักร จักร, พระยา, 2557: 377) เมื่อพระเมืองเกษเกล้า เสด็จสวรรคต ล้านนาเกิดกบฏผู้มีสงครามยาวนาน พระนางจิริประภาเทวี จึงเสวยราชย์ ช่วงนั้นได้เกิดกบฏชาวไทใหญ่และการรุกรานของอาณาจักรอยุธยา ทั้งขุนนางแห่งล้านนาเองก็มีอำนาจเหนือกษัตริย์เสียด้วย (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179) ล้านช้างที่ขณะนั้นกำลังเจริญรุ่งเรืองสูงสุดจึงเข้าแทรกแซงเพื่อช่วยเหลือล้านนาจนฝ่ายอยุธยาพ่ายแพ้ไป พระยาโพธิสารราช ในฐานะผู้ปกป้องล้านนาจึงมีความชอบยิ่งนัก ได้นำพระราชโอรสคือเจ้าเชษฐวงษ์ผู้เป็นหน่อเนื้อเชื้อไขของพญามังรายทางฝ่ายมารดาขึ้นครองล้านนา พระมหาเทวีจิริประภา สละราชสมบัติให้พระอุปโยวราช ครองราชย์ในปี พ.ศ. 2089 (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179) ทรงพระนาม “พระเป็นเจ้าอุปโยวราช”

ครั้นในปี พ.ศ. 2090 พระยาโพธิสารราช สวรรคตกะทันหัน พระเป็นเจ้าอุปโยวราชเสด็จกลับไปครองราชย์ล้านช้างในปีนั้น ทรงพระนามว่าสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช และได้นำมหาเทวีจิริประภา และพระแก้วมรกตไปล้านช้างด้วย อาณาจักรล้านนาว่างกษัตริย์และเกิดการแย่งชิงอำนาจกันระหว่างขุนนางกลุ่มต่าง ๆ ช่วงปี พ.ศ. 2091-2094 ล้านนาได้เข้าสู่ยุคอีกครั้ง (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179) สุดท้ายขุนนางล้านนามิมีมติว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชคงไม่เสด็จกลับมาแล้ว จึงเห็นควรให้อัญเชิญพระเมกุสิทิวังค์ เจ้านายเมืองนายผู้มีเชื้อสายแห่งราชวงศ์มังรายมาเสวยราชย์แทน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179) ซึ่งจากจารึกวัดเชียงสา จะพบว่าเนื้อหาเขียนว่าพระองค์อ้างสิทธิ์เหนือดินแดนล้านช้างเสียด้วย (กรมศิลปากร, 2550) หลังพระเมกุสิทิวังค์เสวยราชย์ได้ไม่ช้านานนัก พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ขณะนั้นได้เสวยราชย์ครองล้านช้างแล้วไม่พอพระราชหฤทัยที่ขุนนางล้านนาอัญเชิญพระเมกุสิทิวังค์ มาเสวยราชย์โดยที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช มิทรงเห็นชอบ จึงนำไปสู่การยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนในปี พ.ศ. 2098 แทน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179)

พระเมกุสิทิวังค์ทรงพยายามแก้ไขปัญหาคาราคาชังอันน่าใจหายในเชียงใหม่ด้วยการนำขุนนางจากเมืองนายติดตามเข้ามา ขุนนางท้องถิ่นล้านนาจึงไม่พอใจนักที่ถูกกดทอนบทบาทลง ซึ่งในตำนานเมืองเชียงใหม่ระบุว่า การกระทำของพระองค์ผิดจารีตล้านนาเพราะใช้จารีตเงี้ยว ส่งผลให้บ้านเมืองเสื่อม แทน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179) ทั้งทรงรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีกับเมืองนายอย่างใกล้ชิด หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีสงครามอีกฝ่ายหนึ่งก็จะช่วยรบด้วย การกระทำของพระเมกุสิทิวังค์เสมือนการชักนำข้าศึกชกศึกเข้าบ้าน เพราะทรงช่วยเหลือเมืองนายที่ถูกพระเจ้าบุเรงนองทรงล้อมไว้ (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2553: 92) ด้วยเหตุนี้พระเจ้าบุเรงนองจึงดำเนินการปราบปรามล้านนาในเวลาต่อมาแทน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 178-179)

ด้านที่ 1

ด้านที่ 2

ภาพที่ 6 (จารึกวัดพระธาตุศรีจอมทอง) ที่มา: <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/1507>

ชีวิตหลังความตาย: ท้าวแม่กุ หรือพระเมกุสิสุทธีวงศ์ ตายแล้วกลายเป็นนัตได้อย่างไร เห็นควรกล่าวถึงเรื่องนัตในพม่า โดยสังเขป

อันว่า “ผีตายโหง” นั้นหรือ ชื่อว่า “นัต”

คำว่า “นัต” นั้น ปราชญ์ชาวพม่าเชื่อว่าคำนี้น่าจะมาจากคำในภาษาบาลีว่า “นาถะ” หมายถึง “ผู้เป็นที่พึ่ง” ในตำราอนุรักษศาสตร์เก่าแก่เล่มหนึ่งของพม่า คือโวหารสันตถทีปนี แต่งโดย มหาเชยสงขยา และในสารานุกรมพม่า เล่ม 6 ได้นิยามคำว่านัตไว้ในทำนองเดียวกัน โดยจัดแบ่งนัตไว้ 3 ส่วน คือ วิสุทธินัต คือผู้บริสุทธิ์ อันหมายถึง พระพุทธเจ้า ปัจเจกพุทธ และพระอรหันต์ 1 อุปัตตินัต คือ เทวดาและพรหมที่อยู่บนสรวงสวรรค์ 1 และสมมุตินัต คือ พระราชา พระราชินี ตลอดจนราชบุตรราชธิดา 1 นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเทพประจำจักรวาลว่าเป็นนัต อาทิ เทพประจำดาวนพเคราะห์ สุริยเทพ จันทรเทพ อัคนีเทพ และวาโยเทพ ดังนั้น “นัต” ตามนัยของคำว่า “นาถะ” นี้ ก็คือเหล่าเทพเทวดาบนชั้นฟ้าตลอดถึงผู้ประเสริฐและผู้ทรงอำนาจบนโลกมนุษย์ถือเป็นนัตตามโลกทัศน์ในพระพุทธศาสนา ส่วนพจนานุกรมพม่า กล่าวถึงนัตไว้ 3 นัย ได้แก่

1. เทพอุปัติทรงฤทธิ์ผู้คุ้มครองมนุษย์
2. วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของผู้ตายร้าย (ตายโหง)
3. คำขยายสิ่งซึ่งอุปัติขึ้นเอง อาทิ นัตสะบา “ข้าวนัต-ข้าวป่า”(นัต+ข้าว) และ นัตเยตะวียง “สระนัต-สระธรรมชาติ (นัต+น้ำ+บ่อ) เป็นต้น

สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติจึงถือว่าเป็นด้วยอำนาจแห่งนัต ฉะนั้น นัตตามคติความเชื่อของชาวพม่าจึงหมายถึงผู้ทรงฤทธิ์ เป็นได้ทั้งเทพดาและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ แต่ไม่รวมถึงพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ตลอดจนพระราชา หรือราชตระกูล

นัตในสังคัมพมาปัจจุบัน หมายถึงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของผู้ตายร้าย (ตายโหง) เป็นภุตผู้เป็นที่พึ่งของ ปุถุชนทั่วไป นัตที่เป็นภุตผีนี้จะมีฐานะกึ่งเทพกึ่งผี คืออยู่ระหว่างเทพและผี มีระดับสูงกว่าผีทั่วไป แต่มี เทียบเท่าเทวดา นัตจึงไม่ใช่ผีธรรมดาสามัญอย่างที่เรียกในภาษาพม่าว่า ตะเซ หรือ ตะแย หากแต่ว่าเป็น วิญญาณของมนุษย์ผู้ตายจากด้วยภัยอันร้ายแรง ผู้คนให้ความเคารพบูชา และมีพิธีเข้าทรงลงผี ด้วยเชื่อว่านัต จะให้ความช่วยเหลือและคุ้มกันภัยในหมู่ผู้ศรัทธากราบไหว้ อีกทั้งเหล่าสาวกของนัตจะต้องนอบน้อมต่อนัตดุจ เจ้า เวลาพูดคุยกับนัตผ่านร่างทรงก็ต้องกล่าววาจาด้วยภาษาชั้นสูงอย่างพูดกับพระราชชา ตลอดจนให้ความยำ เกรงต่อศาลซึ่งเป็นที่สถิตของนัต ไม่สวมรองเท้าเข้าศาลนัต และไม่แสดงอาการลบหลู่ นัตจึงเป็นผีที่มีฐานะ และบทบาทดุจเดียวกับผีเจ้าพ่อเจ้าแม่ของไทย

“...เรื่องการกลายเป็นนัตนั้นจดจำและเชื่อกันว่า ไม่ว่าจะผู้นั้นจะเป็นคนเผ่าพันธุ์ใด กษัตริย์ หรือสามัญ ชน มั่งมี หรือยากไร้ หญิง หรือชาย เด็ก หรือผู้ใหญ่ หากแต่เป็นผู้ที่คนทั่วไปยกย่อง ยึดเป็นที่พึ่งได้และเป็นผู้ที่ มีความเมตตา ยามตายก็จากไปอย่างน่าเวทนา เมื่อผู้คนทั่วไปปรารถนา จึงบังเกิดความสะเทือนใจ โจรชิงกันไปทั่ว วิญญาณของผู้นั้นจึงกลายเป็นนัต...”

ชาวพม่าเชื่อว่าในธรรมชาติมีทั้งผีดีและผีไม่ดี ผีเป็นผู้คลั่งคลุ้มความสงบสุขและก่อทุกข์ต่อผู้คน ดั่งนั้น เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข หรือยามเมื่อต้องการให้พ้นจากทุกข์ภัย จึงทำการเซ่นสรวงบัตพลีทั้งผีดีและผี ร้ายนั้นตามอัธยาศัยของตน มีการถวายข้าวตอกดอกไม้และอาหารนานาชนิด เพื่อแสดงความเคารพและหวัง ความคุ้มครองเป็นการตอบแทน มีการเซ่นไหว้ผีเรือน ผีหมู่บ้าน ผีป่า ผีตอย ผีฟ้า ผีฝน ผีนา ผีเจ้าที่ ตลอดจน ดวงเดือนและดวงตะวัน ที่เชื่อว่าช่วยดูแลภาวะแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตได้อย่างอยู่รอด ปลอดภัย ผี เหล่านี้คือผู้อารักข์ และถือเป็นนัตดั้งเดิมของชาวพม่า ต่อเมื่อศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามาสู่สังคัมพมา ชาวพม่า จึงรับเทพของพราหมณ์เข้าในวงศันต์ของตน จึงทำให้เกิดนัตเชื้อสายพราหมณ์ขึ้นมา อาทิ พิสุสโน หรือ พระ วิษณุ ปรมเสวา หรือพระอิศวร มหาปินแน หรือพระพิฆเนศ และเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามารุ่งเรืองในพม่า จึง ได้มีนัตพุทธเพิ่มเข้ามา อาทิ ตะจามัง คือท้าวสักกะ หรือพระอินทร์ และสุรัสสตี คือ เทวีผู้ดูแลพระไตรปิฎก เป็นต้น พม่าจึงมีทั้งนัตท้องถิ่นดั้งเดิม และนัตต่างท้องถิ่นที่เข้ามาในภายหลัง นอกจากจำแนกนัตในสังคัมพมา ตามความเชื่อของแต่ละศาสนาและพัฒนาการทางสังคัมพมานั้นแล้ว ชาวพม่ายังจำแนกนัตทั้งหลายตาม ความสัมพันธ์ที่มีต่อพระพุทธศาสนาอีกด้วย

นัตนอก 37 ตน มีถึง 36 ตน ที่เป็นนัตที่เข้าสู่สภาพนัตโดยอาการตายร้าย (นัตเซง) และมีพระอินทร์ เท้าหน้าที่เป็นเทวราช ในหมู่นัตที่ตายร้ายนั้น มิได้จำกัดกำเนิดเดิมของนัตว่าต้องเคยอยู่ในตระกูลสูง อุโพจา ได้ จำแนกนัตดังกล่าวในลักษณะต่างๆ ไว้ กล่าวคือ ในจำนวนนัตนอก 36 ตนดังกล่าวนั้น เป็นชาย 26 และเป็น หญิง 10 ที่เป็นกษัตริย์มี 10 ตน เป็นราชบุตรและราชธิดา 6 ตน เป็นมเหสี 6 ตน เป็นอำมาตย์และข้าราชการ บริหาร 8 ตน เป็นพ่อค้าและคนยากไร้ 6 ตน นัตเหล่านี้เป็นชนชาติพม่าถึง 28 ตน นอกนั้นเป็นชนต่างชาติ พันธุ์ ได้แก่ เป็นเชื้อสายมอญ 2 ตน มีเชื้อสายแขก 2 ตน เป็นไทใหญ่ 1 ตน เป็นไทยยวน 1 ตน (ระบุว่า เป็น เจ้าเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายพม่าเรียกพระนามว่า พระสัง เข้าใจว่าเป็นพระเมกุฎี สิ้นชีวิตด้วยโรคบิด ในปี ค.ศ. 1558 ขณะเป็นตัวประกันอยู่ในพม่า) และเป็นพราหมณ์ ซึ่งไม่ระบุชนชาติ 2 ตน มีนัตนอกที่จบชีวิตในขณะ ครอบสมณเพศ 3 ตน เป็นภิกษุ 1 และสามเณร 2 หากจำแนกตามลักษณะการจบชีวิต อาจจำแนกเป็นถูกฆ่า

ตายฆ่าตัวตาย สัตว์ร้ายขบกัด และตรอมใจตาย 22 คน ตายด้วยพิษไข้ 11 คน ตายเพราะเมาฝิ่นและเมาเหล้า 2 คน และตายด้วยโรคเรื้อรัง 1 คน ท้องถิ่นของนัตแต่ละตนตามตำนานจะต่างกัน แต่ส่วนใหญ่มีกำเนิดแถวเมืองพุกาม ซึ่งมีถึง 12 ตน รองลงมาอยู่ที่อังวะ มี 8 ตน กำเนิดที่ตะกอง มังดง ตองอู ถิ่นละ 3 ตน และมีกำเนิดในถิ่นอื่นอีก 7 เมืองๆ ละ 1 ตน คือ เมืองสะเทิม ปิงยะ เชียงใหม่ อุกกะลาปะ ปูแต๊ะ กะตุ ปิงแล (หมายถึงทะเล) อย่างไรก็ตามนัตดังกล่าวถือว่าเป็นนัตที่เคยเลื่องลือในแถบเมืองพุกามทั้งสิ้น

ปัจจุบันนัตในคติความเชื่อของชาวพม่ามีจำนวน 111 องค์ หรือตน นับรวมทั้งนัตพุทธ นัตในและนัตนอก ซึ่งมีฝ่ายละ 37 ส่วนที่เป็นนัตนอกซึ่งผู้คนนิยมบูชาและเชิญประทับทรงนั้น ปัจจุบันมีจำนวนเกินกว่า 37 ตน ทั้งนี้ เพราะนัตนอกดังกล่าวได้พัฒนาแปรเปลี่ยนไปตามกระแสสังคม จึงมีนัตหลายตนที่ไม่ได้อยู่ในทำเนียบนัต ถึงกระนั้นชาวพม่าก็ยังคงเรียกนัต 37 ตนดั้งเดิม อย่างไรก็ตามนัตที่ขึ้นทำเนียบบางตนแทบจะหายไปจากความทรงจำของผู้คน ในขณะที่นัตนอกทำเนียบจำนวนหลายตนกลับเป็นที่รู้จักดีกว่านัตที่อยู่ใน ทำเนียบเสียอีก (ผดุงวรรณทอง, 2558: 283-285)

ภาพที่ 7 (ဝုန်းဘုရင်) โยนบะเยง พระเจ้าเชียงใหม่ ที่มา: <https://th.wikipedia.org>

การจะเข้าถึงความเป็นนัตให้คนกราบไหว้ ไม่ใช่เป็นกันง่าย แต่ท้าวแม่กุ มีคุณสมบัติครบถ้วน

การเข้าถึงความเป็นนัตนั้น จดจำและเชื่อกันว่า ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นคนเผ่าพันธุ์ใด กษัตริย์ หรือสามัญชน มั่งมี หรือยากไร้ หญิง หรือชาย เด็ก หรือผู้ใหญ่ หากแต่เป็นผู้ที่คนทั่วไปยกย่อง ยึดเป็นที่พึ่งได้และเป็นผู้ที่มีความเมตตา ยามตายก็จากไปอย่างน่าเวทนา เมื่อผู้คนทั่วไปรับรู้ จึงบังเกิดความสะเทือนใจ โจษจันกันไปทั่ว วิญญาณของผู้นั้นจึงกลายเป็นนัต นี่คือคุณสมบัติของการเข้าถึงความเป็นนัต หากเราวิเคราะห์ถึงคุณสมบัติการเข้าถึงความเป็นนัตแล้ว ท้าวแม่กุ คงต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนทุกประการและ และสร้างคุณูปการแก่คนเป็นจำนวนมากเมื่อครั้งยังมีชีวิต สอดคล้องกับที่ปรากฏในจารึกจุลศิริ ระบุว่า พระเมกุสิสุทวิวงศ์ เป็นหนึ่งในพระมหากษัตริย์ล้านนาที่ทรงออกผนวชเป็นพระภิกษุ พระองค์เป็น “ธรรมิกราชาธิราช” ในตำนานพระธาตุจอมทอง ได้กล่าวถึงปี พ.ศ. 2099 ว่าพระองค์และพระราชชนนีได้อัญเชิญพระบรมธาตุจอมทองเข้าไปพระราชวังที่เชียงใหม่ด้วยความเลื่อมใสจึงถวายข้าวของเงินทอง และกัลปนาคนเป็นข้าวัดพระธาตุจอมทอง

อีกทั้งในพงศาวดารโยนก ก็ได้บันทึกไว้ว่า พระเจ้าบุเรงนองทรงตั้งพิธีราชาภิเษกแก่พระเมกุสิ เช่นเดียวกัน หากแต่ยังคงกองกำลังไว้รั้งเมืองเชียงใหม่ ความว่า “...สมเด็จพระเจ้ากรุงหงสาวดี ให้ตั้งพิธีราชาภิเษกสรองพระเมกุสิให้เป็นพระเจ้านครพิงค์เชียงใหม่ตามเดิม ให้พระยาสุรโยธินายทัพ 1 พระยาจักรวุฒิขุนเมืองชังเหยียบ เป็นปลัดทัพ 1 ขุนเมืองมรวดี เป็นยกกระบัตร์ทัพ 1 ถือพลหมื่นอยู่รั้งเมืองเชียงใหม่กับพระเมกุสิเจ้านครพิงค์เชียงใหม่...” นั่นก็ชี้ให้เห็นว่า พระเมกุสิ จึงมีคุณสมบัติครบถ้วน โดยการยืนยัน จากกษัตริย์และประชาชน

การพิราลัยด้วยพระโรคบิดของพระเมกุฉินั้น ทางคติพม่าถือว่าเป็นการตายร้าย น่าสังเวชนา จึงกลายเป็น นัตตระกูลสูงหนึ่งจากทั้งหมด 37 ตน พระสาทิสลักษณ์ของพระองค์ในรูปลักษณะของนัตมีลักษณะคือ ประทับนั่งชันพระชานุขวา พระหัตถ์ขวาถือพระแสงดาบพาดพระอังสาเบื้องขวา และพระหัตถ์ซ้ายวางบนพระชานุซ้าย

สรุป ผู้เขียนขอ ตั้งข้อสังเกต !

การเดินทางสำรวจพื้นที่ครั้งนี้ ผู้เขียนเริ่มต้นการเดินทาง จากสนามบินดอนเมือง ไปยังสนามบินมังกะลาดง ของเมียนมา (DMK-RGN) โดยสายการบินแอร์เอเชีย ใช้เวลาเดินทาง ประมาณ 1 ชั่วโมง 15 นาที แล้วต่อด้วยนั่งเครื่องบินภายในประเทศ จากย่างกุ้ง ไปลงที่สนามบินเฮโฮ อำเภอกะล่อ จังหวัดตองจี รัฐฉานใต้ (RGN-HEH) โดยสายการบินเมียนมาแอร์ไลน์ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 10 นาที แล้วนั่งรถยนต์ส่วนบุคคลไปที่เมืองนาย ใช้เวลาเดินทางประมาณ 4 ชั่วโมง โดยมีพระคุณเจ้าเป็นพลขับ หากเป็นที่เมืองไทย ถ้าพระขับรถยนต์คงเป็นเรื่องใหญ่ เพราะคนไทยบางพวกจะรับไม่ได้

แล้วเราก็เดินทางถึงเมืองนาย โดยสวัสดิภาพ ได้รับเกียรติอย่างยิ่งจากเจ้าถิ่น ประกอบด้วย อดีต ส.ส. ของรัฐฉานใต้, นักเขียนอิสระชื่อดังของเมืองนาย และไกด์อาวุโสของเมืองนาย ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นและเป็นกันเองยิ่งนัก ท่านเหล่านั้นได้นำพาพวกเราไปเยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัดวาอาราม ที่สำคัญของเมืองนาย อย่างถึงอรรถรส ด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นไต หากแต่ว่า ไม่มีตอนไหน หรือช่วงเวลาใด ในขณะที่สนทนา ที่จะกล่าวถึงท้าวแม่กุ หรือพระเมกุฉินัตทิวังค์ ในฐานะที่เป็นเจ้านาย หรือเจ้าฟ้าไทใหญ่ ที่ถูกนิมนต์ให้ลาพรด หรือลาสิกขาแล้วอัญเชิญให้ไปเป็นกษัตริย์ครองเมืองล้านนา ซึ่งในขณะนั้นได้ชื่อว่าเป็นเมืองใหญ่และมีความสำคัญยิ่งกว่าเมืองนาย (ถ้าเป็นผู้เขียน หากบรรพบุรุษ หรือบุรพกษัตริย์ ของตนเองได้ปกครองเมืองที่ยิ่งใหญ่ในสมัยนั้น คงจักต้องพูด หรือเล่าขวัญถึงด้วยความภาคภูมิใจ ชนิดที่เรียกว่า สามวันสามคืน ก็ไม่จบเป็นแน่) หรือท้าวแม่กุนี้ จักมิใช่เลือดเนื้อเชื้อไขแท้ๆ ของชาวไตโหลง หรือว่า เรื่องท้าวแม่กุนี้ จักเป็นเพียงตำนานที่เล่าขานเพื่อเป็นบาทฐาน หรือเป็นเครื่องมือในการปกครองในยุคสมัยนั้น เท่านั้นๆ หรือ ผู้เขียนไม่ได้ถามเจาะจงในประเด็นนี้ เขาจึงไม่ได้ตอบ เพราะถือคติว่า เมื่อท่านไม่ถาม เราหรือก็ไม่ตอบ หรือว่า มีผู้อ่านท่านใดจะเห็นเป็นประการอื่น นอกเหนือจากนี้ บอกได้นะครับ

อ้างอิง

- เจริญ ตันมหาพราน. (2553). *มหาราช 2 แผ่นดิน*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- เพ็ญสุภา สุขคตะ. (2560). “ล้านนาศึกษา” ใน “ไทยศึกษาครั้งที่ 13” (9) เมื่อน้อย เมืองนครเทศกษัตริย์ล้านนา *The Romance of Three Kingdoms (จบ)*. *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2566.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2552). *รัฐฉาน (เมืองไต): พลวัติของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และการเมืองร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). กรุงเทพฯ: มติชน.

- กรมศิลปากร. (2550). *จารึกวัดเชียงสา*. ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์
มหาชน). คลังข้อมูลเก่าเก็บจากแหล่งเดิมเมื่อ 2018-09-17. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2566, จาก
<https://www.wiki3.th-th.nina.az>
- _____. (2550). *จารึกวัดพระธาตุศรีจอมทอง*. ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(องค์มหาชน). สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.wiki3.th-th.nina.az>
- ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี. (2538). เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่.
- นายต่อ (แปล). (2019). *มหาราชวงศ์ พงศาวดารพม่า*. กรุงเทพฯ: ศรีปัญญา.
- นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. (2550). *พระราชพงศาวดารพม่า*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2503). *คนไทยในพม่า*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามัญ.
- _____. (2547). *ราชอาณาจักรลาว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.
- ประชาภิจักรจักร, พระยา. (2557). *พงศาวดารโยนก*. นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- ผดุง วรรณทอง. (2558). Sociology จัดระเบียบผี จัดระเบียบคน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์* 4(3),
283-285.
- มหาสีลา วีระวงส์. (2535). *ประวัติศาสตร์ลาว*. แปลโดยสมหมาย เปรมจิตต์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัย
สังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- โยนบะแยง พระเจ้าเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://th.wikipedia.org>
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2553). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สุนทร ชุตินธรานนท์. (2554). *พม่ารบไทย : ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับพม่า*. (พิมพ์ครั้งที่ 10).
กรุงเทพฯ: มติชน.

สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ Sai Myo Mongnai, นักเขียนอิสระ, 4 กุมภาพันธ์ 2566.